

מראי מקומות - יומא

פ.ת.

א. קא סברי רבנן טבילה בזמנה מצוה פירש רש"י שחכמים שבברייתא זו אינם סוברים כחכמים שבברייתא לעיל, הסוברים טבילה בזמנה אינה מצוה, ומה שמתירין לה לטבול הוא אף שטבילה בזמנה אינה מצוה, משום דסוף סוף אינה רחיצה של תענוג. ומה שבברייתא הראשונה כתוב שבעל קרי טובל רק עד המנחה, ביארו התוספות ישנים שאין הפירוש שאינו יכול לטבול אחר כך, אלא שעד המנחה הוא חייב לטבול לצורך התפלה, ואחר המנחה אינו חייב לטבול, אבל ודאי שהוא יכול לטבול אפילו לאחר מנחה, שהרי אין זה גרוע משאר טמאים המותרים לטבול ביום הכפורים, אף שאין טבילה בזמנה מצוה. וכן כתבו התוספות בשבת (קכא.), שאף שלדעת הברייתא הראשונה טבילה בזמנה אינה מצוה, מכל מקום מותר להם לטבול ביום הכפורים. אבל מדברי רש"י כאן בסוגייתנו מבואר שאין היתר לבעל קרי לטבול אלא עד המנחה, אבל אחר כך אינו יכול לטבול, וצריך עיון מדוע גרע משאר טמאים שיכולים לטבול כל היום, אף שטבילה בזמנה לאו מצוה. ובמרומי שדה כתב ליישב שמדובר בבעל קרי שהיה טמא גם בטומאת מת או זיבה, שאין טבילתו מועילה לגבי טומאה, אלא לענין תפלה, ולזה אמרה הברייתא שאינו יכול לטבול אלא בזמן שעדיין יש לפניו תפלה.

ב. הרי שהיה שם כתוב על בשרו הרי זה לא ירחץ כתב השפת אמת, שמכאן מוכח שאף שם הנכתב שלא לשמו אסור למחקו, שהרי ודאי לא היה כאן שם גמור, שהרי לא נכתב בקלף ובדיו, ואף על פי כן אסור למחקו, כל שכן כשנכתב בכל המכשירין, אלא שהיה שלא לשמו.

ג. ולערב ישפשף פירש רש"י משום חציצה, וכתב המגן אברהם (ע"ז, ז) שמכאן ראייה שמי שיש לו שכבת זרע על בשרו מותר לו להתפלל, שהרי רש"י פירש שהסיבה שצריך לשפשף הוא משום חציצה, ולא משום תפילה.

ד. אימא מבערב ישפשף כתב רש"י, שמא תמול ישפשף כל אדם עצמו בחמין, כדי שאם יראה קרי למחר יוכל לטבול בלא חציצה. ודייק המרומי שדה, שאם לא היה בעל קרי לא היו נוהגין לטבול בערב יום הכפורים, שאם לא כן, מדוע צריך לשפשף מחמת הספק שמא יהיה בעל קרי למחר. הרי צריך לשפשף אף היום בשביל טבילת יום. אולם ברא"ש מבואר שנהגו לטבול בערב יום הכפורים, והביא מרבי סעדיה גאון שבעלייתו מברך על הטבילה, אמנם לגבי הברכה כתב לחלוק עליו.

ה. והתניא עוונותיו סדורין הקשה המהרש"א, מדוע לא אמרו שעוונותיו סדורין ממש, וכדלקמן, שידאג כל השנה, ומה שאמרו שעוונותיו נמחלין, היינו לאחר השנה, כשיראה שעלתה לו שנה, וסיים שיש ליישב.

ו. ואם עלתה לו שנה מובטח לו שהוא בן עולם הבא תדע וכו' פירש רש"י, שכיון שהוא שבע ושלא מדעתו השביעוהו, ומכל מקום עלתה לו שנה, הרי זו ראייה שצדיק גמור הוא. וביאר המהרש"א, שידאג כל השנה מחשש שאין ה' חפץ בתעניתו, ולכך השביעוהו כעבד המוזג כוס לרבו ושפך לו קיתון על פניו. אבל אם עלתה לו שנה, על כרחך שמה שהשביעוהו מן השמים הוא משום שבאמת אין צריך לתענית כלל.

ובתוספות ישנים ותוספות הרא"ש הביאו שיטת רבינו תם בספר הישר, שהברייתא הסוברת שכל חייבי טבילות טובלין כדרך ביום הכפורים היינו משום שסוברת טבילה בזמנה מצוה, אבל אם אין מצוה, אין היתר לטבול ביום הכפורים. ולדבריו גם חכמים של ברייתא זו וגם חכמים שבברייתא הראשונה סוברים טבילה בזמנה מצוה, ומה שבעל קרי אינו טובל אלא עד המנחה, הוא משום שמחמת התפלה צריך לטבול עד מנחה, אבל משום הטומאה יכול לטבול כשאר טמאים. וכן מבואר מדברי התוספות רי"ז, שאם טבילה בזמנה אינה מצוה, אין שייך להתיר הטבילה, ורק לבעל קרי לצורת התפילה.

ומה שבזמן הזה אין טובלין, כתבו התוספות בביצה (יח: ד"ה כל) שבזמן הזה אין טבילה בזמנה, שהרי הנשים סופרות שבעה נקיים, ומה שמבואר בסוגייתנו שאפילו אם טבילה בזמנה אינה מצוה יכולים הם לטבול, זהו רק בזמנם, שהיו עסוקים בטהרות, והיו צריכים לטבול מיד כדי שלא יטמאו הטהרות, אבל עתה שכל הטבילה היא רק לטהרה לבעלה אין טובלין